

Орехова Л. І.,*кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри іноземних мов**Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової***Ричка Т. І.,***доцент кафедри іноземних мов**Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової***Лісовська Р. К.***доцент кафедри іноземних мов**Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової*

ВИДИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЛЕКСИКОЮ УКРАЇНСЬКОЇ (РІДНОЇ) МОВИ Й ІНОЗЕМНОЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Стаття присвячена опису видів взаємозв'язку між лексикою української мови й іноземної. Була зроблена спроба дослідити значення полісемантичних іншомовних слів у внутрішньословних семантичних зв'язках (підсистемах), які є взаємопов'язаними однорідними позначеннями, але розмежуються носієм мови, поняттями, що розглядаються як сукупність загальних, абстрагованих і об'єднаних ознак предметів. Продовжуючи розглядати специфічні особливості поняття як раміфікованої системи комплексу слідів зв'язків слів, необхідно відзначити, що саме завдяки утворенню понять усі предмети та явища об'єктивної дійсності групуються за загальними ознаками, завдяки чому у нашому мисленні відбувається відповідна категоризація дійсності.

Говорячи про взаємозв'язок між поняттями, необхідно зауважити, що поняття завжди знаходяться у певних взаємовідносинах один з одним. Існує чотири основні види взаємозв'язку між поняттями. Перший вид називається підпорядкуванням, коли одне поняття є відносно більш вузьким і повністю вміщується до обсягу іншого, ширшого. Ширше поняття називається підпорядкованим або родовим, а вужче – підпорядкованим (видовим). До складу родового поняття входить низка видових понять.

Другий вид взаємозв'язку, у якому можуть знаходитися поняття, називається повним збігом. Такий взаємозв'язок має місце тоді, коли два поняття, будучи різними за своїм змістом, виявляються абсолютно однаковими за обсягом, тобто охоплюють однакові поняття.

Третій вид взаємозв'язку відомий під назвою перетину (часткового збігу). Для цього виду взаємовідносин між поняттями характерно те, що в обсязі одного поняття міститься частина обсягу іншого поняття.

Четвертому виду взаємозв'язку між поняттями властиво те, що ці поняття, які різні за своїм змістом, охоплюють абсолютно різні групи предметів або явищ. Одне поняття у такому випадку не має нічого спільного з іншим поняттям як за змістом, так і за обсягом. Таке поєднання понять називається взаємним винятком.

У зв'язку з тим, що поняттями визначається смислова сторона слів, стає зрозумілим, що вищезазначені види взаємозв'язку між поняттями виявляються одночасно і видами взаємовідносин між словами. Оскільки певними словами можуть називатися ті предмети та явища, які

становлять обсяги відповідних понять, то стають зрозумілими і деякі основні правила вживання слів у мовленні. За підпорядкування понять предмет, котрий входить до видового поняття, входить і до родового, але якщо предмет входить до обсягу лише родового поняття, то його вже не можна позначити словом родового. За повного збігу понять відповідні два слова можуть взаємозамінити одне одного; вони виявляються однозначними, або синонімічними. Загальноновизнаним є той факт, що слова однієї мови здебільшого не просто співвідносяться за змістом зі словами іншої мови, а й перебувають із ними у дуже складних і різноманітних відносинах.

Ключові слова: системний підхід, семантична структура слів, види взаємозв'язку між поняттями, обсяг понять, родові поняття.

Постановка проблеми. Огляд теорій навчальної діяльності показує, що вона повністю не відображена та творчо не реалізована у психології навчання іноземної мови, де проблема розвиваючого навчання і, зокрема, проблема теоретичного мислення не досліджена і де все ще недостатньо вирішується питання щодо психологічного обґрунтування способу багатослівного тлумачення значення іншомовних слів як засобу розвитку пам'яті, а також щодо вивчення потенційних можливостей тих, хто навчається, на основі організації системного формування, за допомогою збільшених одноразових обсягів лексичної інформації, рецептивного словника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Видатними вченими-лінгвістами, психолінгвістами здійснено багато досліджень із вивчення системи, опису системного підходу в аналізі діяльності людини, а також лексико-семантичної системи мови (Л.В. Щерба, В.В. Виноградов, В.А. Звегинцев, А.І. Смирницький, О.С. Ахманова, А.А. Уфимцева, А.П. Клименко, А.Є. Супрун, Б.Ф. Ломов, В.П. Кузьмін, Б.А. Душков, С.П. Бочарова, А.Р. Лурія, В.Н. Садовський, Д.Н. Завалішина, А.Н. Савченко, Г.К. Середа, Т.В. Тарханова і т. д.).

Існує чимало робіт, у яких обговорюються питання теоретичного й експериментального аналізу семантичної структури слів у їх внутрішньословних, а також семантичних зв'язках, у межах різних смислових груп і рядів слів, робляться спроби

дослідити види зв'язків між елементами лексико-семантичної системи мови, а також смислові відношення між значеннями слів за допомогою експериментальних методик і моделей семантичного дослідження. Тому правомірним є висловлювання вчених (В.А. Звєгінцева, Л.В. Бондарко, В.А. Залевської, А.А. Леонтьєва, Є.І. Пасова, У. Чейфа та ін.) про те, що виникла необхідність вивчення механізму оперування мовою у цілях, які відповідають потребам людини.

Психолінгвістичні методики, що використовуються нині, націлені на вивчення семантичної структури слова, досліджують по суті лише відносини між ними, а це надзвичайно важливо для побудови системної лексикології, але не для виявлення самих значень, підсистем у загальній системі кількісного обсягу іншомовної лексики, яка підлягає засвоєнню у процесі навчання. Таким чином, закономірно ставити питання про необхідність теоретичного й експериментального аналізу значення, що розглядається із психолінгвістических аспектів системного навчання іншомовного лексичного матеріалу.

У зв'язку із тим, що актуальність дослідження значення у психолінгвістичному плані цілком очевидна, нами була зроблена спроба дослідити значення полісемантичних іншомовних слів у внутрішньословних семантичних зв'язках (підсистемах), які є взаємопов'язаними однорідними позначеннями, але розмежовуються носієм мови, що вживається, поняттями, які розглядаються як сукупність загальних, абстрагованих і об'єднаних ознак предметів.

Виклад основного матеріалу. Розгляд можливостей системної організації іншомовного лексичного матеріалу і, зокрема, системна організація семантизації та запам'ятовування семантичної структури полісемантичного слова англійської мови пов'язані з постановкою таких питань: а) чи є англійські слова полісемантичними (чи є комплексом слів зв'язків слів) і не збігаються за обсягом висловлюваних ними значень із кореспондуючими словами рідної мови? б) які найбільш раціональні способи семантизації іншомовних слів за умови їх полісемантичності?

Якщо більшість англійських слів не є багатозначними, то відповідає необхідність у дослідженні лексики за семантичними параметрами й, оскільки ці параметри становлять невід'ємний компонент абсолютних кількісних параметрів, то виходить, що вивчення останніх є також неспроможним. І, нарешті, якщо ізольоване іншомовне слово ідентифікується як одиниця лексичного компонента мовленнєвої діяльності, то, природно, абсолютно неправомірна постановка питання про організацію семантизації та запам'ятовування полісемантичних слів англійської мови за «семантичними параметрами».

Для того, щоб висвітлити ці моменти, необхідно з'ясувати, у яких відношеннях між собою перебувають слова відповідної пари мов.

Відомо, що вся складна психічна діяльність людини, разом із абстрактно-понятійним мисленням, виникає, розвивається і функціонує на основі елементарних відчуттів, а будь-яке відчуття є суб'єктивним відображенням певної якості або властивості зовнішнього предмета [1]. Із психологічного погляду слово є, з одного боку, складним комплексним подразником (під час сприйняття та розуміння усного та писемного мовлення), а з іншого – слово є складною відповідною дією (реакцією) людини (через передавання усним або писемним мовленням власних думок). Як подразник, слово має у своїй структурі

два основні компоненти – слуховий і зоровий (ми чуємо або сприймаємо його візуально у надрукованому або написаному вигляді); як відповідна реакція людини слово характеризується наявністю і третього, рухового компонента, що розпадається на два інші: артикуляційний і графічний. Вимова слова або його написання викликає рухові відчуття, тому засвоєння слова передбачає утворення у мозку складного комплексу асоціацій між зоровим і слуховим, а також руховим аналізаторами. На основі комплексу відчуттів, зумовлених впливом на наші рецептори всіх основних якостей або властивостей відповідного зовнішнього предмета, виникає цілісний образ цього предмета, який розглядається як суб'єктивне відображення предмета загалом, зокрема як сприйняття.

Як візуально-слухо-руховий комплекс, слово не тільки сприймається, але й уявляється. І в тому і в іншому випадку у свідомості людини виникає образ слова, але у першому випадку його можна пояснити впливом словесного подразника, а у другому – відновленням по пам'яті. Образ слова, відтворений по пам'яті, прийнято називати поданням слова. Словесне уявлення, що розглядається як візуально-слухо-рухове, свідчить про наявність у психологічній структурі слова слухових, зорових і рухових уявлень слова, але ця структура слова утворює лише його чуттєву основу, крім якої у слові наявна ще й ідеальна сторона, яка називається у мовознавстві семантикою слова. У семантиці слова прийнято зазвичай розрізняти сенс слова та значення. Під значенням слова часто розуміють віднесення слова до предмету чи предметів, що позначається ним.

Говорячи про смисловий бік слова, слід зауважити, що він зумовлюється безпосереднім зв'язком слова з відповідним йому поняттям як узагальненому відображенні дійсності. Об'єднуючи семантичну сторону слова з його чуттєвою основою, ми отримуємо досить складну загальну структуру слова, яка характеризується наявністю різних зв'язків і відносин, із яких виявляється, що сенс слова і його значення не підлягають отождоженню. З усіх основних форм відображення об'єктивної дійсності поняття належить до найбільш складних. Психологічно поняття утворюється на основі сприйняття й уявлень, але обов'язковою умовою його утворення є слово. Якщо уявлення є відображенням одиничного предмета, то поняття – узагальнене відображення дійсності, обов'язково виражається словом. Для поняття характерна сукупність лише загальних і суттєвих ознак (а структура уявлення, як відомо, містить як істотні, так і несуттєві ознаки або властивості предмета).

Загальні ознаки абстрагуються (подумки виділяються) з багатьох різних індивідуальних рис і відповідно синтезуються. Сукупність загальних, абстрагованих і об'єднаних ознак призводить до утворення поняття. Оскільки поняття є сукупністю не тільки загальних, а й істотних ознак, то воно охоплює значну кількість предметів, унаслідок чого будь-яке поняття має не тільки зміст, а й обсяг, до якого входять усі відповідні конкретні предмети. Тому в умовах навчання, що здійснюється на основі принципу свідомості, необхідно формувати в учнів систему понять, характерну для викладання певної іноземної мови. Коли людина охопить те загальне, що властиве тим предметам (однорідним варіантам перекладу), які називаються одним і тим самим словом, тоді й настане у неї усвідомлення відповідного поняття, однак основними формами відображення об'єктивної дійсності у свідомості людини, які характерні для її розумової діяльності, є не тільки поняття,

а й судження. Поняття об'єднуються зі словом або словосполученням, а судження – із пропозицією, але окремо взяте слово або речення не може бути елементом аналізу мовної діяльності щодо рецептивного користування мовою. Воно може бути зрозуміле у загальному зв'язку всіх елементів у рамках цілого тексту [2; 3].

Текстовий зміст – це інтерпретація лексичних значень двох суміжних речень тексту (якщо інтеграція не виникає, то береться наступне суміжне речення, або наступне – доки не виникне смисловий зв'язок цих речень).

Статистичні показники нейрофізіології також свідчать, що вирішальну роль у вживанні слова відіграють сліди зв'язків слова з іншими словами, що при використанні слова у реченні виникає відповідний процес генералізації збудження (А.Р. Лурія, Л.В. Шеншев, В.М. Соколов, В.Н. Пушкін, П.Б. Гурвич).

Висновок про те, що текст є багаторівневим ієрархічно організованим цілим, де центральне місце займає ієрархія предикатів, відповідно розподілених по тексту, має велике значення для з'ясування всієї ієрархічної структури мови – мовлення. Він свідчить про те, що, з одного боку, закономірності мовленнєвого процесу неможливо досліджувати у відриві від мови, оскільки не йдеться про ті засоби, які його реалізують у процесі спілкування, а з іншого – що неможливо досить адекватно й ефективно вивчати мову окремо від мовлення як провідника інформації (А.М. Шахнарович, А.М. Шахнарович, Ж. Ленд'єл). Необхідно прагнути розкрити об'єктивну семантичну системність, розглянуту нами систему генералізуючих понять у процесі знакової мовленнєвої діяльності. Розглядаючи реальний знак як елемент конкретної знакової операції, доцільно, з огляду на властиву йому ієрархічно організовану поліфункціональність, зображати його у вигляді «багатопверхневої» моделі згідно із фундаментально аргументованою думкою Г.П. Щедровицького, А.А. Леонтєва та висловлюванням Л.С. Виготського в одній із його неопублікованих за життя доповідей: «Значення не є сума всіх тих психологічних операцій, які стоять за словом. Значення є щось значно більш конкретне – це внутрішня структура знакової операції. Це те, що лежить між думкою і словом» [4].

Продовжуючи розглядати специфічні особливості поняття як раміфікованої системи комплексу слідів зв'язків слів, необхідно відзначити, що саме завдяки утворенню понять усі предмети та явища об'єктивної дійсності групуються за загальними ознаками, через що у нашому мисленні відбувається відповідна категоризація дійсності. Говорячи про взаємозв'язок між поняттями, необхідно зауважити, що поняття завжди знаходяться у певних взаємовідносинах один із одним. Існує, як відомо, за вченням логіки, чотири основні види взаємозв'язку між поняттями. Перший вид називається підпорядкуванням. Воно має місце тоді, коли одне поняття є відносно більш вузьким і повністю вміщується до обсягу іншого, ширшого. Ширше поняття називається підпорядкованим або родовим, а вужче – підпорядкованим (видовим). До складу родового поняття входить низка видових.

Другий вид взаємозв'язку, у якому можуть знаходитися поняття, називається повним збігом. Такий взаємозв'язок має місце тоді, коли два поняття, будучи різними за своїм змістом, виявляються абсолютно однаковими за обсягом, тобто охоплюють однакові поняття.

Третій вид взаємозв'язку відомий під назвою перетину (часткового збігу). Для цього виду взаємовідносин між поняттями характерно те, що в обсязі одного поняття міститься частина обсягу іншого.

Четвертому виду взаємозв'язку між поняттями властиво те, що ці поняття, які різні за своїм змістом, охоплюють абсолютно різні групи предметів або явищ. Одне поняття у такому разі не має нічого спільного з іншим як за змістом, так і за обсягом. Таке поєднання понять називається взаємним винятком.

У зв'язку із тим, що поняттями визначається смислова сторона слів, стає зрозумілим, що вищезазначені види взаємозв'язку між поняттями виявляються одночасно і видами взаємовідносин між словами. Оскільки певними словами можуть називатися ті предмети та явища, які становлять обсяги відповідних понять, то стають зрозумілими і деякі основні правила вживання слів у мовленні. За підпорядкування понять предмет, який входить до видового поняття, входить і до родового, але якщо предмет входить до обсягу лише родового поняття, то його вже не можна позначити словом видового. За повного збігу понять відповідні два слова можуть взаємозамінити одне одне; вони є однозначними, або синонімічними.

Якщо ж є частковий збіг понять, то будь-який один предмет може бути названий тільки цими словами, інший предмет – тільки іншим словом, а третій предмет, який входить до обсягу двох понять, – як одним, так і іншим словом. Не все корисне є приємним, і не все приємне корисно; але щось може бути, як приємним, так і корисним. За повного взаємного виключення понять предмет, названий одним словом, не може бути названий іншим словом.

Загальноновизнаним є той факт, що слова однієї мови здебільшого не просто співвідносяться за змістом зі словами іншої мови, а знаходяться з ними у дуже складних і різноманітних відносинах (Л.В. Щерба, А.І. Смирницький, О.С. Ахманова, Б.В. Беляєв).

Така складність і різноманітність цих відносин пояснюється тим, що системи понять (а також обсягу їх значень), які виражаються окремими словами пари мов, виявляються зовсім не ідентичними, унаслідок чого і спостерігаються найрізноманітніші розбіжності у їх значеннях. Із психологічного погляду це пояснюється тим, що у різних народів є різні системи понять, які виражаються окремими словами їхніх мов.

Більшість психологів і фізіологів (Л.Г. Чернов, Б.В. Беляєв, А.Р. Лурія, А.В. Ярмоленко) одноставно констатують, що для кожної пари мов виробляється свій комплекс слідів зв'язків слів. Комплекс слідів зв'язків слів, відрізняючись розгалуженістю, широтою та глибиною, характеризується певною спрямованістю й автономією. Ця особливість, яка розглядається психологічно як установлений факт, підтверджується з фізіологічного погляду матеріалами про афазії у поліглотів (Б.П. Смирнов, Н.Я. Факторович, М. Minkowski, I. Вальд).

Ця обставина, однак, ще не означає, що кожен народ не може мати у своєму мисленні всі без винятку поняття, властиві іншим народам, тому що, коли йдеться про різні системи понять, то під останніми маються на увазі саме такі поняття, які виражаються тою чи іншою мовою лаконічно. Отже, різні системи тільки таких понять, які виражаються окремими словами.

В англійській мові є слово *to beat*, яким і виражається відповідне поняття. В українській мові такого однослівного поняття немає, але це ще не означає, що українець не в змозі володіти

таким поняттям. Воно може мислитися, хоча і виражається не одним словом, а приблизно таким словосполученням: «нано-сити відповідні безперервні удари».

Те саме відбувається і з такими англійськими словами: a driver – водій будь-якого виду транспортного засобу; той, хто управляє засобами перевезення (людей або товарів); a car – будь-який вид наземного транспорту на колесах; to grow – змінюватися щодо обсягу та забарвлення; to die – припиняти свою діяльність або існування; to cut – відокремлювати, відповідно зменшуючи; a body – основна частина будь-чого.

Подібні приклади можна значно примножити. Отже, родові поняття, яке виражається тим чи іншим англійським словом, відповідно передається українською мовою на підставі розгорнутого визначення його змісту.

Аналогічні приклади можна знайти також і в інших мовах. Наприклад, поняття, котре виражається французьким словом *cuire*, можна сформулювати приблизно так: готувати будь-що за допомогою вогню. Слово *voiture* можна тлумачити рідною мовою, використовуючи формулювання: транспортні засоби, які зазвичай пересуваються по землі за допомогою колес.

Іноді буває, що українське слово та відповідне йому поняття не мають однослівного еквівалента іноземною мовою, але це аж ніяк не означає, що іноземці не можуть мати у своєму мисленні цього поняття. Наприклад, українське слово і відповідне йому поняття *доба* передається французькою й англійською мовами такими словосполученнями: *vingt quatre heures* (французькою мовою) і *twenty four hours* (англійською мовою). Поняття, яке виражається українським словом *окріп*, передається таким чином: *l'eau bouillante* (французькою мовою), *boiling water* (англійською мовою). Говорячи і думаючи про веселку, англієць уживає слово *rainbow*; українське слово *альтанка* має в англійській мові поєднання *summerhouse*; слово *потилиця* – *back of the head*.

Через те, що слова рідної та іноземної мов виявляються неподібними за значенням, зрозуміло, що їх взаємозв'язки є однаковими, як і між поняттями.

Взаємозв'язок підпорядкування, повного збігу та перетину, безсумнівно, має місце у разі порівняння слів української мови зі словами іноземного походження. Наприклад, англійське слово *a coat* є родовим поняттям по відношенню до українських слів: *пальто, піджак, халат, шубка, мундир, плащ*, якими виражаються видові поняття. Вид підпорядкування характерний і для наступних слів:

A driver – кучер, шофер, машиніст, тракторист.

To go – ходити, йти, їхати, злітати, літати, їхати.

To tell – розповідати, сказати, повідомити, наказати, пояснити, вселяти.

To grow – рости, збільшуватися, культивувати, відрощувати, бліднути, червоніти.

To die – померти, зникнути, затихати, стихнути, випаровуватися, в'янути.

To beat – бити (ся), ударяти, бити, вибивати, відбивати, наколачивали.

Визначаючи українські слова «схвалення» та «користь», ми спостерігаємо, що вони є абсолютно різними поняттями, однак англійське слово *favour* включає в обсяг поняття, яке виражається ним, обидва ці видові поняття, і, крім того, під англійським *favour* слід розуміти такі слова: прихильність, ласка, прихисток, допомога, інтерес.

У цьому легко переконатися, якщо заглянути в англо-український двомовний словник. Ми побачимо, що слово *favour* має такі переклади:

Favour – 1. Прихильність, схвалення. 2. Позичені. 3 Пристрасть до кому-небудь, заступництво. Користь, інтерес і т. п.

Зрозуміло, що українські слова – користь і схвалення, як і всі інші значення слова *favour*, є видовими поняттями щодо останнього, є вужчими порівняно з ним і входять у його обсяг, тоді як українською мовою вони виражають різні поняття.

Французьке слово *attacher* означає: прив'язувати, захищувати, приймати, наполегливо намагатися домогтися чого-небудь.

J: attache mon mien de finir ce travail le plus tot que possible

Qu'est-ce-que m'attache amon pays?

C'est le sol natal, ses raciness, la Partie que

J'aime de tout mon coeur.

Зі складених нами речень видно різницю у вживанні французького слова *attacher* і російських дієслів *прив'язувати, захищувати, прилипати* та ін. Дієслово *attacher* у цьому випадку висловлює відтінок високоемоційного характеру і може передаватися українською мовою навіть дієсловом *приковувати, з'єднувати*. Зрозуміло, що словом *attacher* виражається родові поняття, а перераховані українські слова є видовими поняттями.

Іноді буває навпаки: українські слова виявляються родовими, й англійські слова входять до обсягу понять, які ними висловлюються так, як ними виражаються відповідні видові поняття. Наприклад, родовому поняттю, що виражається словом «здатність», в англійській мові відповідає *ability, aptitude, faculty, capacity*.

Можна наводити безліч прикладів, які свідчать про те, що перший вид взаємозв'язку між двома поняттями (підпорядкування), а отже, і словами різних мов є досить поширеним і переважаючим порівняно з видом повного збігу. Досить тільки поглянути у звичайні двомовні словники, де проти одного іноземного слова вказується багато слів рідної мови (і навпаки), щоб переконатися у цьому. Що стосується факту повного збігу понять у різних мовах, то він також спостерігається, але значно рідше, ніж підпорядкування і часткового збігу понять.

Найчастіше спостерігається збіг понять у термінах на позначення власних назв і назв тварин, у числівників і деяких спеціальних словах.

Наприклад: un, deux, trois, one, two, three, ein, zwei, drei, – один, два, три.

Відзначимо, що вид пошуку всіх слів понять і слів різних мов не настільки поширений, як вид підпорядкування. Зазвичай слова однієї мови є вужчими або ширшими за своїм значенням, ніж слова іншої мови, і входять до обсягу, що виражається словом поняття, або навпаки.

Ми дійшли висновку, про те що слова двох різних мов не завжди є однозначними та повністю збігаються, тому і точно висловлюють одне і те саме поняття. Випадки такого повного збігу бувають, але їх надзвичайно мало. Здебільшого слова двох мов перебувають або у відношенні підпорядкування, або у відносинах перетину понять (чи перетинання). Оскільки все вищевикладене переконує нас у тому, що більшість іншомовних (англійських) слів не збігається за обсягом висловлюваних ними значень із кореспондуючими словами рідної мови та можуть бути розглянуті як полісемантичні, то пропонуємо

нами дослідження лексики за семантичним і абсолютним кількісними параметрами є цілком обґрунтованим і надалі можна проаналізувати способи семантизації полісемантичних слів англійської мови, що застосовуються сьогодні, щоб визначити, наскільки вони раціональні й ефективні у практиці викладання іноземної мови.

Висновки. Аналізуючи смислові відносини між словами різних мов, необхідно констатувати, що у разі зіставлення слів української мови зі словами іноземної мови мають місце: відносини підпорядкування (яке превалює), повного збігу і перетину. В умовах використання предметної наочності та перекладної семантизації утворення тричленного зв'язку «іншомовне слово – слово рідної мови – предмет» не веде до утворення двучленного зв'язку, тому що здійснюється асоціювання слова з віртуальним знаком (предметом), а не з поняттям.

Література:

1. Ананьев Б.Г. Структура развития психофизиологических функций взрослого человека : тез. докл. науч. конф. (27–29 окт. 1971). Вып. I. С. 5–13.
2. Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам. Москва, 1965. 227 с.
3. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. Москва, 1982. 160 с.
4. Леонтьев А.А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. Москва, 1969. 307 с.
5. Задорожна І.П. Метод проєктів у самостійній роботі майбутніх учителів з оволодіння англійською комунікативною компетенцією. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. *Міжпредметні зв'язки*. 2010. Вип. 17. С. 34–40.
6. Ричка Т.І., Неживой В.М. Варіативність методів навчання як чинник ефективного впливу на розширення професійно орієнтованої іноземної лексики. *Науковий вісник ПУНПУ ім. К.Д. Ушинського*. № 2. 2015. С. 55–61.
7. Харлов Г.А. Лексическая и семантическая системность как приоритетное средство формирования системно-компактного метода в процессе овладения иноязычной речевой деятельностью. *Виховання і культура*. № 1 (36). 2014. С. 87–90.

Orekhova L., Rychka T., Lisovska R. Types of relationship between vocabulary of Ukrainian (native) language and foreign language: theoretical aspect

Summary. The article is devoted to the description of the types of interrelation between the vocabulary of the Ukrainian language and a foreign language. An attempt was made to investigate the meaning of polysemantic foreign words in intraword semantic connections (subsystems), which are interconnected by homogeneous symbols, but delimited

by the native speaker, concepts that are considered as a set of common, abstracted and combined features of objects.

Continuing to examine the specific features of the concept as a ramified system of complex traces of word connections, it should be marked that due to the formation of concepts all objects and phenomena of objective reality are grouped by common features, so there is a corresponding categorizing in our thinking. Speaking of the relationship between concepts, it should be noted that the concepts are always in a certain relationship with each other. There are four main types of relationships between concepts.

The first type of relationship between two concepts is called subordination. It occurs when one concept is relatively narrower and fits perfectly into the scope of another, broader concept. A broader concept is called subordinating or generic, and narrower the one being subordinated (species). The generic concept includes a number of species concepts.

The second type of relationship in which concepts can be found is called complete coincidence. This relationship occurs when two concepts, being different in content, are exactly the same in scope, that is cover the same concepts.

The third type of intercommunication is known under the name crossing (partial matching). For this type of mutual relations between concepts characteristically that in the volume of one concept there is part of volume of other concept.

The fourth type of relationship between concepts is characterized by the fact that these concepts, which are different in content, cover completely different groups of objects or phenomena. One concept in this case has nothing to do with another concept in terms of content and volume. This combination of concepts is called their mutual exception.

Due to the fact that the concepts determine the semantic side of words, it becomes clear that the above types of relationships between concepts are manifested simultaneously also the types of relationships between words. And since certain words can be called those objects and phenomena that make up the scope of the relevant concepts, it becomes clear some basic rules for the use of words in speech. When subordinating concepts, the subject, which is part of the species concept, is thus included in the generic concept. But if the subject is included only in the generic concept, then it can no longer be denoted by the word of species concept.

With complete coincidence of concepts, the corresponding two words can replace each other; they are monosemantic or synonymous. It is generally accepted that the words of one language in most cases are not simply correlated in meaning with the words of another language, but are in a very complex and diverse relationship with them.

Key words: system approach, semantic structure of words, types of relationship between concepts, scope of concepts, generic concept.